

Hominum causa omne ius constitutum sit.

Wszelkie prawo powinno być stanowione ze względu na ludzi.

Lex retro non agit.

Prawo nie działa wstecz.

Leges ab omnibus intellegi debent.

Ustawy powinny być zrozumiałe przez wszystkich.

Lex posterior derogat legi priori.

Ustawa późniejsza uchyla ustawę wcześniejszą.

Leges bonae ex malis moribus procreantur.

Dobre ustawy rodzą się ze złych obyczajów.

Optima est legum interpretis consuetudo.

Praktyka (zwyczaj) jest najlepszą wykładnią ustaw.

Ius civile vigilantibus scriptum est.

Prawo cywilne napisane jest dla osób starannych.

Dura lex, sed lex.

Twarde prawo, ale prawo.

Summum ius summa iniuria.

Najwyższe prawo [bywa] najwyższym bezprawiem.

Scire leges non hoc est verba earum tenere, sed vim ac potestatem.

Znajomość ustaw nie polega na trzymaniu się ich słów, lecz sensu i znaczenia.

Iura non in singulas personas, sed generaliter constituuntur.

Prawa ustanawia się nie dla konkretnych osób, lecz dla wszystkich.

Male enim nostro iure uti non debemus.

Nie powinniśmy bowiem źle korzystać z naszego prawa.

In legibus magis simplicitas quam difficultas placet.

W ustawach bardziej podoba się prostota niż zawłość.

Non omne quod licet honestum est.

Nie wszystko co jest dozwolone, jest uczciwe.

Ignorantia iuris nocet, ignorantia facti non nocet.

Nieznajomość prawa szkodzi, nieznajomość faktu nie szkodzi.

Libertas inaestimabilis res est.

Wolność jest rzeczą niedającą się oszacować w pieniądzu.

Wolność jest rzeczą bezcenną.

Nasciturus pro iam nato habetur, quotiens de commodis eius agitur.

Dziecko poczęte uznawane jest za już urodzone, ilekroć chodzi o jego korzyści.

Tres faciunt collegium.

Trzy osoby tworzą stowarzyszenie.

Matrimonium inter invitos non contrahitur.

Małżeństwa nie zawiera się wbrew woli.

Libera matrimonia esse atiquitus placuit.

Od dawna się przyjęło, że małżeństwa są możliwe do rozwiązania.

Mater semper certa est, pater est quem nuptiae demonstrant.

Matka jest zawsze pewna, ojcem jest ten, na kogo wskazuje małżeństwo.

Adoptio naturam imitatur.

Adopcja naśladuje naturę.

Quod ab initio vitiosum est, non potest tractu temporis convalescere.

To, co od początku jest wadliwe, nie może być uzdrowione z upływem czasu.

Furiosi voluntas nulla est.

Chory umysłowo nie ma woli.

In conventionibus contrahentium voluntatem potius quam verba spectari placuit.

Przyjęło się, że w umowach powinna być bardziej uwzględniana wola stron niż [użyte przez nie] słowa.

Actus omissa forma legis corrui.

Czynność prawna dokonana z naruszeniem przypisanej prawem formy jest nieważna.

Errantis voluntas nulla est.

Działający pod wpływem błędu nie wyraża woli.

Falsa causa non nocet.

Fałszywa pobudka nie szkodzi.

Turpes conditiones remittendae sunt.

Niemoralne warunki należy odrzucić.

Volenti non fit iniuria.

Chcącemu nie dzieje się krzywda.

Cessante ratione legis cessat et lex ipsa.

Gdy ustaje przyczyna, dla której wydano ustawę, traci moc i sama ustawa.

Iustitia est constans et perpetua voluntas ius suum cuique tribuendi.

Sprawiedliwość jest stałą i trwałą wolą oddawania każdemu tego, co mu się należy.

Hominum causa omne ius constitutum sit.

Wszelkie prawo winno być stanowione ze względu na człowieka.

In dubio pro libertate.

W razie wątpliwości na rzecz wolności.

Intentio inservire debet legibus, non leges intentioni.

Wola (osób) powinna poddać się ustawom, a nie ustawy woli osób.

Iura non in singulas personas, sed generaliter constituuntur.

Prawa ustanawia się nie dla poszczególnych osób, lecz w sposób ogólny.

Ius publicum privatorum pactis mutari non potest.

Prawo publiczne nie może być zmieniane umowami osób prywatnych.

Iustitia est fundamentum regnorum.

Sprawiedliwość jest fundamentem rządów.

Leges ab omnibus intellegi debent.

Ustawy powinny być zrozumiałe dla wszystkich.

Lex non obligat nisi promulgata.

Prawo nie obowiązuje, jeśli nie jest ogłoszone.

Liberae sunt cogitationes nostrae.

Nasze myśli są wolne.

Non exemplis, sed legibus iudicandum est.

Należy orzekać na podstawie ustaw, a nie naśladować wcześniejsze rozstrzygnięcia.

Non sunt iudicandae leges.

Ustawy nie podlegają osądowi.

Omnes homines aequales sunt.

Wszyscy ludzie są równi.

Salus populi suprema lex.

Dobro ludu najwyższym prawem.

Accessio cedit principali.

Przyrost przypada rzeczy głównej.

Nemo invitus compellitur ad communionem.

Nikt nie może być zmuszony do pozostawania we współwłasności.

Nemo plus iuris ad alium transferre potest, quam ipse habet.

Nikt nie może przenieść na drugiego więcej prawa, niż sam ma.

Nulli res sua servit.

Nie można mieć służebności na własnej rzeczy.

Possessor malae fidei ullo tempore non praescribit.

Posiadacz w złej wierze bez względu na czas nie może zasiedzieć rzeczy.

Prior tempore potior iure.

Kto lepszy co do czasu, ten lepszy co do prawa.

Res nullius cedit primo occupanti.

Rzecz niczyja przypada temu, kto pierwszy ją zawłaszczył.

Servitus in faciendo consistere nequit.

Służebność nie może polegać na działaniu.

Superficies solo cedit.

To, co znajduje się na gruncie, przypada gruntowi.

Hereditas nihil aliud est, quam successio in universumius, quod defunctus habuerit.

Spadek jest wejściem w ogół praw zmarłego (tłumaczenie skrócone).

Indigno aufertur hereditas.

Niegodnemu odbiera się spadek.

In testamentis plenius testatoris intentionem scrutamur.

Wykładnia testamentów opiera się na wnikliwym badaniu woli testatorów.

Nasciturus pro iam nato habetur quotiens de commodo eius quaeritur.

Dziecko poczęte uważa się za narodzone, jeżeli chodzi o jego korzyść.

Portio portioni accrescit.

Udział przyrasta do udziału.

Semel heres semper heres.

Kto zostaje dziedzicem, pozostaje nim na zawsze.

Impossibilium nulla obligatio est.

Zobowiązanie do (świadczenia) niemożliwego jest nieważne.

Ex maleficio non oritur contractus.

Z bezprawnego działania nie powstaje zobowiązanie umowne.

Pacta sunt servanda.

Umów należy dotrzymywać.

Conventio omnis intellegitur rebus sic stantibus.

Każda umowa ma moc, o ile okoliczności, przy których została zawarta nie uległy zmianie.

Contractus ab initio voluntatis est, ex post factum/facto necessitatis.

Zawarcie kontraktu jest dobrowolne, ale wykonanie przymusowe.

Ambiguitas contra stipulatorem.

Sformułowanie dwuznaczne rozumieć należy przeciw wierzycielowi.

Casus a nullo praestatur.

Za przypadek nikt nie odpowiada.

Genus perire non potest.

Gatunek nie może przepaść.

Dies interpellat pro homine.

Termin wzywa zamiast człowieka (wierzyciela).

In conventionibus contrahentium voluntas potius quam verba spectanda sunt.

W umowach bardziej uwzględnia się zamiar stron, niż dosłowne brzmienie.

Emptio tollit locatum.

Kupno uchyla najem.

Caveat emptor.

Niech kupujący ma się na baczności.

Periculum est emptoris.

Ryzyko ponosi nabywca.

In contractibus tacite insunt, quae sunt moris et consuetudinis.

Uznaje się za włączone w sposób milczący do umowy, to co jest obyczajem i zwyczajem.

Lex dilationis exhorret.

Prawo nie znosi zwłoki.

Actor sequitur forum rei.

Powód idzie za sądem pozwanego.

Audiat et altera pars.

Niech będzie wysłuchana i druga strona.

Bis de eadem re agi non potest.

Nie można procesować się dwa razy o to samo.

Da mihi factum, dabo tibi ius.

Podaj mi fakt, a ja dam ci prawo.

Ei incumbit probatio, qui dicit, non qui negat.

Ciężar dowodu spoczywa na tym kto twierdzi, a nie na tym kto zaprzecza.

Facta probantur, iura novit curia.

Faktów się dowodzi, a prawo zna sąd.

Ne eat iudex ultra petita partium.

Niech sędzia nie wykracza ponad żądania stron.

Nemo est iudex in propria causa.

Nikt nie jest sędzią we własnej sprawie.

Reformatio in peius iudici appellato non licet.

Sędziemu apelacyjnemu nie wolno zmieniać (wyroku) na niekorzyść (odwołującego się).

Confessio pro iudicato est.

Uznanie roszczeń powoda traktowane jest jak wydanie wyroku na samego siebie.

Volenti non fit iniuria.

Chcącemu nie dzieje się krzywda.

In dubio pro reo.

W sytuacji dwuznacznej (należy przyjąć pogląd) bardziej korzystny dla pozwanego.

Apud bonum iudicem argumenta plus quam testes valent.

Dobry sędzia przywiązuje większą wagę do argumentów niż do zeznań świadków.

Compromissum ad similitudinem iudiciorum redigitur.

Uгода sądowa upodabnia się do wyroku.

Idonei non videtur testes, quibus imperari potest ut testes fiant.

Nie wydają się być dobrymi świadkami ci, którym można nakazać, aby nimi byli.

Nemo se ipsum accusare tenetur.

Nikt nie musi oskarżać samego siebie.

Bis de eadem ne sit actio.

Nie procesuje się dwa razy w tej samej sprawie.

Confessio est regina probationum.

Przyznanie się do winy jest królową dowodów.

Nemo iudex in causa sua.

Nikt nie jest sędzią w swojej sprawie.

Nulla poena sine culpa.

Nie ma kary bez winy.

Nullum crimen sine lege.

Nie ma przestępstwa bez ustawy.

Nullum crimen sine periculo sociali.

Nie ma przestępstwa bez społecznego niebezpieczeństwa czynu.

Nulla poena sine lege.

Nie ma kary bez ustawy.

Reformatio in peius iudici appellato non licet.

Sądowi apelacyjnemu nie wolno zmieniać wyroku na niekorzyść (skazanego).

In dubio pro reo.

W razie wątpliwości, na korzyść oskarżonego.

Absentem in criminibus damnari non oportet.

W procesach karnych nie należy skazywać nieobecnego.

Fere in omnibus poenalibus iudiciis et aetati et imprudentiae succuritur.

Niemal we wszystkich procesach karnych uwzględnia się tak wiek, jak i brak doświadczenia.

Lex retro non agit.

Prawo nie działa wstecz.

Tantum devolutum, quantum appellatum.

Sprawa w takim zakresie przechodzi do wyższej instancji, na ile zostało to określone w apelacji.

Poena maior absorbet minorem.

Kara cięższa pochłania lżejszą.

Par in parem non habet iudicium.

Równy nie może sądzić równego sobie.

Lex posterior derogat legi priori.

Akt późniejszy uchyla moc obowiązującą aktu wcześniejszego.

Pacta tertiis nec nocent nec prosunt.

Umowy nie mogą przyznawać praw ani nakładać obowiązków na państwa, które nie są ich stronami.

Pacta sunt servanda.

Umów należy dotrzymywać.

Lex retro non agit.

Prawo nie działa wstecz.

Ne impediatur legatio.

Niech dyplomata nie napotyka przeszkód w wykonywaniu swych czynności.

Aut dedere, aut iudicare.

Albo wydać, albo osądzić.

Ex iniuria ius non oritur.

Z bezprawia nie rodzi się prawo.

Inadimplenti non est adimplendum.

Nie ma obowiązku szanowania własnych zobowiązań, jeżeli druga strona nie szanuje swoich.

Nemo potest commodum capere de iniuria sua propria.

Nikt nie może czerpać korzyści z własnego bezprawia.

Venire contra factum proprium nemini licet.

Nie wolno występować przeciwko temu, co wynika z własnych czynów.

Uti possidetis, ita possideatis.

Jak posiadacie, tak będziecie posiadać.

Qui in territorio meo est, etiam meus subditus est.

Kto znajduje się na terytorium danego państwa, podlega jego władzy i prawu.

Quidquid est in territorio, est etiam de territorio.

Wszystkie rzeczy znajdujące się na terytorium danego państwa podlegają jego władzy i prawu.

Ex consensu advenit vinculum.

Podstawą zobowiązania jest zgoda.